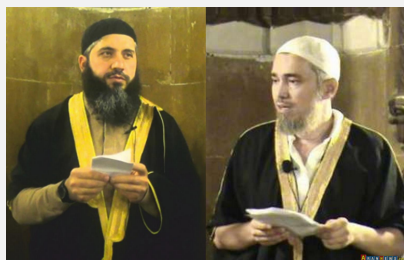

«جریان‌های وهابی در آذربایجان» / برهان حشمتی

مؤسسه آینده‌پژوهی جهان اسلام به قلم برهان حشمتی، مدیر سیمای آذری شبکه سحر، در مقاله ای به بررسی وضعیت جنبش‌ها و جریان‌های وهابی و تکفیری در جمهوری آذربایجان پرداخته است.

آران نیوز- مشاهدات میدانی تجمعات وهابی‌ها یا سلفی‌ها در مسجد ابوبکر باکو و نیز تجمعاتی که وهابی‌ها در سال‌های اخیر در روزهای جمعه در روستای قاراچوخور در حومه باکو دارند، و نیز با لحاظ کردن جمعیت‌های وهابی در مناطق سنی‌نشین جمهوری آذربایجان می‌توان گفت که متأسفانه جمعیت چند ده هزار نفری از وهابی‌ها در جمهوری آذربایجان شکل گرفته و به وضعیت خطرناکی رسیده است.

برهان حشمتی، مدیر سیمای آذری شبکه سحر و عضو مؤسسه آینده‌پژوهی جهان اسلام در مقاله ای که به بررسی وضعیت جنبش‌ها و جریان‌های وهابی و تکفیری در جمهوری آذربایجان پرداخته می‌نویسد: بر اساس تحقیقاتی که در زمینه ادیان و مذاهب موجود در جمهوری آذربایجان انجام شده است، تا زمان فروپاشی شوروی، در این جمهوری نه تنها جریان وهابی، بلکه حتی گروه کوچکی از سلفی‌ها نیز وجود نداشته است. مقابله رژیم کمونیستی شوروی با ادیان و تلاش برای سرکوب و نابودی کامل دین توسط این رژیم، موجب شده است که آمار دقیق و درستی از پیروان ادیان و مذاهب در جمهوری آذربایجان موجود نباشد. اما به طور کلی در جمع‌بندی آمار پراکنده مربوط به پیروان ادیان و مذاهب در این جمهوری و در نظر گرفتن واقعیت‌های مشهود این کشور می‌توان گفت که دست‌کم ۹۸ درصد مردم جمهوری آذربایجان را مسلمانان تشکیل می‌دهند که در این میان دست‌کم ۸۵ درصد مردم نیز شیعه می‌باشند. یعنی جمهوری آذربایجان پس از ایران دومین کشور به لحاظ درصد شیعیان نسبت به کل جمعیت است. در این کشور علاوه بر شیعیان، اهل تسنن از مذاهب حنفی و شافعی و نیز طریقت‌های صوفیانه زندگی می‌کنند. اما در هیچ دوره تاریخی جریان سلفی در جمهوری آذربایجان موجود نبوده است.

از اواخر عمر شوروی و به‌خصوص از اوایل دوره استقلال جمهوری آذربایجان جریان وهابی که خود را سلفی می‌خواند، به طور مصنوعی و با هزینه‌هایی که از طرف عربستان سعودی، کویت، امارات متحده عربی و نیز مصر و احیاناً برخی دیگر از کشورهای عربی انجام می‌شد، در این کشور شکل گرفت. مشخصاً عربستان سعودی در پوشش امضای توافق‌نامه همکاری در زمینه دینی با دولت جمهوری آذربایجان و نیز جلب همکاری اداره مسلمانان قفقاز توانسته است به حمایت از وهابی‌ها در جمهوری آذربایجان پوشش قانونی بدهد. اما حتی قبل از ایجاد این پوشش ظاهراً قانونی، شمار زیادی از فرزندان خانواده‌هایی که در خلأ ناشی از فروپاشی شوروی برای احیای ریشه‌های دینی خود تلاش می‌کردند، در اوایل استقلال جمهوری آذربایجان توسط دانشگاه بین‌المللی اسلامی مدینه، یعنی مرکز اصلی تربیت طلاب و مبلغان وهابی جذب و تربیت شدند که اکنون در عرصه تبلیغات مذهبی در جمهوری آذربایجان فعال‌اند. از چهره‌های شاخص آن‌ها، قامت سلیمانوف، علیخان موسیاف، ویسل عروج‌اف، سهراب شیخعلی‌اف، ثامن محمذوف و سایرین می‌باشند که در عرصه اینترنت و فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی در تبلیغ آموزه‌های وهابی تحت نام سلفیت مشغول هستند.

در مورد تعداد جمعیت وهابی‌ها یا سلفی‌های شکل گرفته در جمهوری آذربایجان آمار دقیقی در دست نیست. اما رسانه‌های جمهوری آذربایجان از وجود ۱۵ هزار تا ۶۵ هزار نفر در این کشور مطالبی را طی سال‌های گذشته منتشر کرده‌اند. مشاهدات میدانی تجمعات وهابی‌ها یا سلفی‌ها در مسجد ابوبکر باکو (که در سال ۲۰۰۸ میلادی ظاهراً و بر اساس اطلاعیه‌های وزارت امنیت و پلیس جمهوری آذربایجان در پی اختلاف میان دو جناح وهابی‌ها و انفجار یک نارنجک در این مسجد، دولت باکو این مسجد را مهر و موم کرد) و نیز تجمعاتی که وهابی‌ها در سال‌های اخیر در روزهای جمعه در روستای قاراچوخور در حومه باکو دارند، و نیز با لحاظ کردن جمعیت‌های وهابی در مناطق سنی‌نشین جمهوری آذربایجان (که جذب این جریان و تشکیلات شده است) می‌توان گفت که متأسفانه جمعیت چند ده هزار نفری از وهابی‌ها در جمهوری آذربایجان شکل گرفته و به وضعیت خطرناکی رسیده است.

آگاهان مطبوعاتی و فعالان رسانه‌ای و سیاسی در باکو معتقدند وهابی‌ها در جمهوری آذربایجان به خاطر حمایت‌هایی که از طرف عربستان سعودی از این جریان صورت می‌گیرد و همکاری و همراهی که دولت جمهوری آذربایجان در صدور مجوزهای فعالیت‌های اقتصادی و تجاری در این کشور دارد، از امکانات مالی مؤثری برخوردار شده‌اند. در واقع به علت زیرزمینی عمل کردن وهابی‌ها، کسب اطلاع دقیق و آمار از وضعیت مالی وهابی‌ها در جمهوری آذربایجان تقریباً غیرممکن است و حاکمیت این کشور نیز به خاطر روابط بسیار نزدیک و صمیمانه‌ای که با عربستان سعودی برقرار کرده است، تمایلی به افشا و اعلام شرایط و امکانات فراهم شده برای وهابی‌ها در جمهوری آذربایجان ندارد. اما مشاهدات میدانی در بازارهای جمهوری آذربایجان و مشاهده مغازه‌دارانی که با ریش‌های انبوه و شلوارهای کوتاه در غرفه‌های بازارهای مهم جمهوری آذربایجان مشغول فعالیت هستند، می‌توان دریافت که طبقه وهابی شکل داده شده توسط عربستان سعودی در جمهوری آذربایجان از توان مالی قابل ملاحظه‌ای برخوردار شده است.

گفته می‌شود وهابی‌ها در زمینه فعالیت اقتصادی در جمهوری آذربایجان به طور شبکه‌ای عمل می‌کنند و هر وهابی با کالاها و پول‌هایی که از شیوخ عربی دریافت می‌کند، موظف است که برای بستگان و آشنایان خود شغل ایجاد کند و تنها طبقه‌ای که در

جمهوری آذربایجان که از اکثریت مردمش از معضل بیکاری رنج می‌برد، با مشکل بیکاری مواجه نیست، وهابی‌ها می‌باشند! با توجه به تمکن مالی وهابی‌ها، نفوذ سرطانی این جریان در ارکان اجتماع در حال افزایش است و گفته می‌شود جریان وهابی توانسته است در میان مقامات عالی‌رتبه دولتی، نمایندگان مجلس و به خصوص فعالان رسانه‌ای در جمهوری آذربایجان عضوگیری کند و با آن که این اعضا دارای ظاهر وهابی نیستند، اما از منافع و خواسته‌های مراکز وهابی به خصوص عربستان سعودی در جمهوری آذربایجان حمایت و حراست می‌کنند. در میان مقامات دولتی، کمال‌الدین حیدروف، وزیر حالت‌های فوق‌العاده جمهوری آذربایجان، روابط کاملاً ویژه و آشکاری با شیوخ اماراتی دارد که گرچه شاید نتوان آن‌ها را به لحاظ مذهبی وهابی تلقی کرد، اما به لحاظ سیاسی کاملاً در چارچوب رژیم وهابی عربستان سعودی جای دارند و نفوذ و تأثیری که بر جمهوری آذربایجان نیز می‌گذارند در همین راستا قابل تأمل است.

شمال این کشور به خاطر این که جمعیت اهل‌تسنن در برخی از مناطق بیش از شیعیان است، به طور ویژه مورد طمع جریان وهابی می‌باشد. طی سال‌های گذشته، بارها وزارت کشور و وزارت امنیت ملی جمهوری آذربایجان از حملات گروه وهابی «برادران جنگل» به اماکن عمومی و سرقت از فروشگاه‌ها و مراکز تبدیل ارز که ظاهراً وهابی‌ها سرقت از آن‌ها را حلال می‌شمردند، در این منطقه خبر داده و دستگیری برخی از اعضای سازمان «برادران جنگل» در شمال جمهوری آذربایجان را اعلام کرده‌اند. اما علاوه بر شمال جمهوری آذربایجان که به لحاظ هم‌جواری با داغستان روسیه نیز منطقه جالبی برای فعالیت جریان‌های خطرناک وهابی است، منطقه سومقائیت و نیز باکو، پایتخت جمهوری آذربایجان از مناطق اصلی فعالیت جریان‌های وهابی در این کشور است. با آن که جریان وهابی در جمهوری آذربایجان به میزان زیادی زیرزمینی عمل کرده است و از شیوه‌های منافقانه‌ای برای پنهان کردن مخاطرات خود برای جمهوری آذربایجان استفاده می‌کنند، اما شروع جنگ وهابی‌ها علیه سوریه و عراق، عامل مهمی برای آشکار شدن چهره این جریان در جمهوری آذربایجان بوده است. گفته می‌شود حدود چهارصد الی هزار نفر از وهابی‌های جمهوری آذربایجان به سوریه اعزام شده‌اند که به علت پرتعداد بودن وهابی‌های اعزامی از جمهوری آذربایجان به سوریه، «جمعیت آذری» وهابی‌ها در سوریه تشکیل شده است.

تا کنون حدود ۳۰ نفر از وهابی‌های اعزام شده به سوریه، پس از بازگشت به جمهوری آذربایجان بازداشت و محاکمه شده‌اند. اما، این نگرانی در جمهوری آذربایجان وجود دارد که با بازگشت شمار بیشتری از این وهابی‌ها که دولت جمهوری آذربایجان در مورد هویت بسیاری از آن‌ها اطلاعی ندارد و نخواهد توانست بسیاری از آن‌ها را بازداشت کند، مخاطرات بزرگی متوجه این کشور خواهد شد. دولت‌های کشورهای عربی به جز عراق عمدتاً از عاملان حمایت از جریان وهابی یا سلفی در جمهوری آذربایجان می‌باشند. در این میان، ترکیه نیز برای نفوذ مذهبی خود در جمهوری آذربایجان جریان «نورچی» را در این کشور شکل داده که خود به عامل خطرناکی در جمهوری آذربایجان تبدیل شده است و در مقاطع خاصی حتی احتمال کودتای «نورچی»‌ها در جمهوری آذربایجان و به دست گرفتن حکومت در باکو حالت جدی به خود گرفته است. ترکیه و «نورچی»‌های هدایت شده از طرف ترکیه به خصوص پس از شروع معادلات منطقه‌ای جدیدی که جنگ علیه سوریه و عراق مهم‌ترین جلوه آن طی سال‌های اخیر بوده است، همکاری تاکتیکی و شاید هم استراتژیکی با وهابی‌ها شروع کرده‌اند که این همکاری و بهره‌گیری از وهابی‌های جمهوری آذربایجان جزئی از سیاست رژیم صهیونیستی و آمریکا و انگلیس نیز می‌باشد.